

فصل هفتم: مطالعات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی

۳۱۵. آسیب‌شناسی فرهنگی - اجتماعی عمره مفرده در عربستان سعودی بر حسب عوامل مؤثر، مجتبی عبدخدایی و محمدعلی قائم‌پور، ۱۳۹۶، ۴۹۰ ص، وزیری.

نویسندگان، با بررسی آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی، که ابعاد معنوی سفر عمره را در معرض خطر قرار می‌دهد، به عوامل مؤثر در این مسیر و همچنین راهکارهای فرهنگی که می‌تواند از این آسیب‌ها جلوگیری کند، پرداخته‌اند.

۳۱۶. آموزه‌ها و آثار اجتماعی حج، حسین بافکار، ۱۳۹۱، ۱۵۶ ص، پالتویی.

موضوع کتاب بررسی و تبیین جنبه‌های اجتماعی فریضه حج است. حج در بُعد اجتماعی، نمونه عملی نظام صالح اجتماعی به‌شمار می‌رود که معلمان واقعی بشر، انبیای بزرگ الهی، ابراهیم خلیل‌الله و محمد حبیب‌الله آن را در سرزمین وحی بنیان نهادند؛ نظامی اجتماعی که در پرتو ایمان سامان مییابد و هر سال در وجود انسان‌های حجگزارِ موحد متبلور می‌شود. این پژوهش تلاشی برای معرفی آموزه‌ها و آثار اجتماعی حج در چهار فصل است:

۱. «دلایل توجه به بُعد اجتماعی حج»؛ ۲. «آموزه‌های اجتماعی حج»؛ ۳. «آثار اجتماعی حج در سطح بین الملل»؛ ۴. «آثار اجتماعی حج در سطح ملی و نیز عوامل آسیب‌ساز آن» بررسی و تحلیل شده است.

۳۱۷. ابعاد سیاسی و اجتماعی حج، محمدتقی رهبر، ۱۳۸۱، ۲۶۴ص، رقعی.

به بررسی دو ویژگی مهم و حیاتی حج؛ یعنی خصال اجتماعی و سیاسی آن می‌پردازد و از ویژگی‌های فرهنگی و اقتصادی آن نیز یاد می‌کند. کتاب در ده بخش با این عنوان‌ها سامان یافته است: بعد اجتماعی حج؛ امت و امامت در حج؛ حج و مسئله رهبری؛ استمرار ولایت در حج؛ مسئله برائت؛ جامعه توحیدی یا میقات پابرهنگان؛ حج سازنده جامعه و تاریخ موحدان؛ تأسیس ام‌القری اسلامی؛ امنیت حرمین؛ بعد اقتصادی حج؛ نگاهی به بُعد فرهنگی حج.

۳۱۸. اتحاد ملی و انسجام اسلامی در سپهر فکری امام رحمته الله علیه و رهبری، سیدحسین اسحاقی، ۱۳۸۶، ۲۱۶ص، رقعی.

این نوشتار اندیشه‌ها و دیدگاه‌های حضرت امام خمینی رحمته الله علیه و مقام معظم رهبری را درباره اتحاد اسلامی به‌ویژه در موسم حج گردآوری کرده است.

۳۱۹. اخلاق مسئولان نظام اسلامی، علی اکبر ذاکری، ۱۳۸۸، ۱۱۷ص، رقعی.

از آموزه‌های نظری و سیره عملی امام خمینی = و با استناد به آیات و روایات مطالبی را برای جوانان مطرح می‌کند تا با برخی از مفاهیم

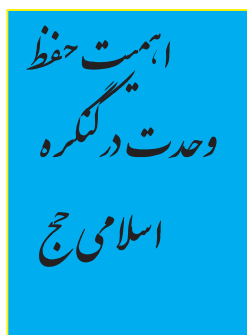
اخلاق دینی آشنا شوند. عنوان‌های مباحث اصلی کتاب چنینند: اصول بنیادی اخلاق مسئولان، سلوک فردی و اجتماعی مسئولان و آسیب‌های اخلاقی مسئولان.

۳۲۰. افراط‌گرایی مذهبی: آسیب‌شناسی وحدت اسلامی، علی‌اکبر کلانتری، ۱۳۹۵، ۱۵۲ ص، رقعی.

در این نوشتار، برخی افراط‌گرایی‌های مذهبی بین بخشی از مسلمانان، اعم از شیعه و سنی، بررسی شده است. نویسنده

مطالبش را در سه فصل تنظیم کرده است: فصل اول: سخنی مشفقانه با افراط‌گرایان سنی؛ فصل دوم: سخنی مشفقانه با افراط‌گرایان شیعه؛ فصل سوم: سخنی مشفقانه با هر دو گروه.

۳۲۱. اهمیت حفظ وحدت در کنگره اسلامی حج، بی تا، ۲۳ ص، رقعی.

به بررسی حج از منظر تأثیرات سیاسی آن می‌پردازد و اهمیت

حفظ وحدت را در آیین حج بر اساس آیات قرآن و بیانات برخی از اندیشه‌ورزان مسلمان همچون امام خمینی، مقام معظم رهبری و شهید مطهری بازگو می‌کند.

۳۲۲. تعاون و همکاری در حج و زیارت، حسین بافکار، ۱۳۹۱، ۸۴ ص، پالتویی.

در پنج فصل به بررسی ویژگی‌های تعاون (همکاری) در آیین حج و زیارت می‌پردازد: ۱. «تعاون و همیاری در حج و آموزه‌های دینی»؛

۲. «زمینه‌ها و جلوه‌های تعاون و هم‌یاری در حج و زیارت»؛ ۳. «آثار تعاون و

هم‌یاری در حج و زیارت»؛ ۴. «موانع گسترش فرهنگ تعاون در حج و زیارت»؛

۵. «راه‌کارهای گسترش فرهنگ تعاون در حج و زیارت».

۳۲۳. حج در اندیشه حضرت امام رحمته الله و مقام معظم رهبری،
عبدالناصر خلیلی، ناصر سیدابراهیمی و علی خلیلی، ۱۳۹۴،
۳۰۸ص، رقیعی.

حج، یکی از مناسکی است که امام خمینی به عنوان ظرفیتی عظیمی بدان می نگریست، چرا که از نظر ایشان، قدرت و وحدت، تعامل و همدلی و آگاهی از اوضاع سرزمین های اسلامی، در موسم حج به وقوع می پیوندد و دیگر ابعاد ظاهری و باطنی، در این مراسم باشکوه نمایان می شود. مقام معظم رهبری نیز با تمرکز بر تعالیم اسلامی و شفاف سازی به روز از مسائل و مشکلات ملت های مسلمان، نقش هدایتگری بزرگی را در به ثمر رساندن آرمان های حضرت امام داشته اند.

۳۲۴. حج و امت اسلامی، محسن محمدی، ۱۳۹۴،
۲۴۰ص، وزیری.

در این کتاب تحلیل امت اسلامی و بررسی ارتباط آن با حج به عنوان یکی از مهم ترین عبادات اجتماعی اسلام، موضوع بررسی نویسنده قرار گرفته است. مطالب این کتاب در هفت بخش سامان یافته است که عبارتند از: آثار و ظرفیت های حج در تقویت امت اسلامی؛ حج، تبلیغ دینی و امت اسلامی؛ ظرفیت های اقتصادی حج و امت اسلامی؛ مواجهه امت اسلامی و غرب، (بررسی ظرفیت های برائت از مشرکین در انسجام امت اسلامی)؛ حج، فلسطین، بیداری اسلامی؛ نظام ارتباطات امت اسلامی در حج؛ حج و انقلاب اسلامی ایران.

۳۲۵. حج و بیداری اسلامی در اندیشه امام خمینی رحمته الله علیه، محسن محمدی، ۱۳۹۱، ۱۰۰ص، رقعی.

به بررسی ویژگی‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و دینی حج از دید بنیان‌گذار انقلاب اسلامی ایران می‌پردازد. حج فرصتی بوده است که امام خمینی رحمته الله علیه از آن برای بیداری اسلامی بهره بردند و آن را زمینه و مقدمه بیداری اسلامی دانستند.

این کتاب به تفاسیر مختلف امام رحمته الله علیه درباره مناسک حج می‌پردازد. برای نمونه، «طواف خانه کعبه» از دید امام خمینی رحمته الله علیه افزون بر تعبیر فقهی و عرفانی، تفسیر سیاسی نیز دارد. ایشان معتقدند «طواف خانه کعبه» به معنای نپذیرفتن سلطنت و حکومت هیچ‌کس جز خداوند است.

۳۲۶. حج و تعالی جهان اسلام: مروری بر کارکردهای بین‌المللی حج با تمرکز بر بیداری اسلامی، محسن محمدی، ۱۳۹۳، ۲۴۰ص، وزیری

در این کتاب کارکردهای بین‌المللی حج در راستای بیداری اسلامی بررسی و تحلیل شده است. مطالب کتاب در دو بخش کلی آمده است: در بخش اول کارکردهای حج در راستای بیداری اسلامی تحلیل شده و در بخش دوم ظرفیت‌های حج در تقویت بیداری اسلامی بررسی شده است.

۳۲۷. در راه برپائی حج ابراهیمی، عباسعلی عمید زنجانی، ۱۳۷۵، ۲۲۳ص، رقعی.

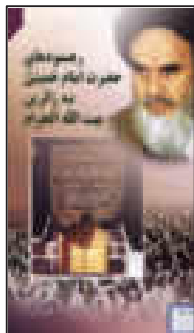
به بررسی ویژگی‌های سیاسی حج می‌پردازد. حج در جرگه آیین‌های عبادی - سیاسی اسلام، از کانون‌های قدرت‌زا و اهرم‌های انتقال نیرو

است که می تواند قدرت لازم را برای جهانی کردن رسالت اسلام و رهایی مسلمانان از سلطه استکبار جهانی پدید آورد. البته این نیرو جز با حاکم شدن روح حج بر مناسک حج به دست نمی آید. این کتاب تلاشی برای تحقق اهداف حج و شناخت راه کارهای رسیدن به آنهاست. برخی از مباحث آن چنینند: بررسی فلسفه حج، بازگرداندن حج به شیوه ابراهیمی، فلسفه سیاسی براءت از مشرکان، تحقیق درباره جدال ممنوع در حج و حرم و آینده آن. این کتاب پیش تر به صورت مقالاتی در همایش های گوناگون عرضه شده است.

۳۲۸. ره توشه مبلغ در حج: مروری بر بایسته ها، ویژگی ها و روش های تبلیغ در حج، محسن محمدی، ۱۳۹۳، ۴۳۶ص، وزیری.

این کتاب بر ظرفیت های تبلیغی حج برای زائران در تمامی سفر حتی قبل و بعد از آن تمرکز دارد. در این رویکرد، روحانی کاروان، مبلغ و فرستنده پیام و زائران بیت الله الحرام، مخاطب تبلیغ می باشند. در این تحقیق سعی شده است از سویی به مبانی نظری مباحث پرداخته شود و از سویی، به ابعاد کاربردی تحقیق نیز توجه شود تا روحانیان کاروان ها بتوانند از مطالب کتاب بهره ببرند. مطالب کتاب در هفت فصل تنظیم شده است. فصل اول: کلیات؛ فصل دوم: امتیازات و ویژگی های تبلیغی سفر حج؛ فصل سوم: نوع و محتوای پیام در موقعیت های تبلیغی حج؛ فصل چهارم: ویژگی ها و شرایط مخاطب در حج؛ فصل پنجم: اصول ارتباطی-تبلیغی مبلغ در حج؛ فصل ششم: روش های تبلیغ در حج؛ فصل هفتم: موانع بهره مندی از ظرفیت های تبلیغ حج.

۳۲۹. رهنمودهای حضرت امام خمینی به زائران بیت الله الحرام، به کوشش محمود کارآموزیان، ۱۳۸۲، ۱۰۷ص، پالتویی.

فصل هفتم: مطالعات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی ۱۵۳

در بردارنده گزیده‌ای از پیام‌های امام خمینی به میهمانان خانه خداست. این پیام‌ها ذیل ۵۲ عنوان طبقه‌بندی شده‌اند که برخی از آنها چنینند: توصیه‌ها و راه کارها، لزوم فراگیری مسائل حج، انجام شایسته حج، بایدها و نبایدها، توجه به موقعیت کشور، بهره‌برداری از حج، اهداف سفر، انواع حج، بعد سیاسی و وظیفه حجاج، آداب حضور، دستورالعمل اجتماعی حج، شیوه برخورد با دیگران، جماعات اهل سنت، وظایف نمایندگی ولی فقیه، امریکا و اسرائیل، فلسفه زیارت.

۳۳۰. رهنمودهای حضرت امام خمینی به روحانیون محترم کاروان‌ها، به کوشش محمود کارآموزیان، بی تا، ۴۸ ص، پالتویی.

در بردارنده گزیده‌ای از پیام‌ها و بیانات امام خمینی درباره وظایف روحانیان در سفر حج است.

۳۳۱. ساختار سیاسی - اجتماعی شیعیان عراق، فرج الله قاسمی، ۱۳۹۳، ۲۹۲ ص، رقعی.

در این پژوهش ضمن بررسی ساختار سیاسی - اجتماعی عراق، به وضعیت و تاریخ گذشته و حال شیعیان در این کشور پرداخته شده و در نهایت، اندیشه و نگرش سیاسی مراجع معاصر عراق بررسی شده است.

۳۳۲. سفرهای زیارتی در فرهنگ مردم، سیدعلیرضا هاشمی، ۱۳۸۸، ۱۹۲ ص، پالتویی.

به بررسی آداب و فرهنگ مردم در سفرهای زیارتی می‌پردازد. مطالب این مجموعه بنابر فراخوان صدا و سیما، از دهه چهل

به بعد، از جای جای کشور به صدا و سیما فرستاده و در برنامه‌های مختلف از آن‌ها استفاده شده و مؤلف با بهره‌گیری از بایگانی صدا و سیما آنها را گزینش و گردآوری و در قالب هفت فصل منتشر کرده است: مقدمات سفر، بدرقه، چاووش و چاووش‌خوان، ملزومات و تدابیر سفر، پیشباز، باورها و عقاید و در نهایت ادبیات شفاهی عرضه کرده است.

۳۳۳. سلوک سبز: نوگرایی در حج از منظر امام و رهبری،

سیدحسین اسحاقی، ۱۳۸۷، ۱۳۲ ص.

عنوان دیگر: نوگرایی در حج از منظر امام و رهبری.

به بررسی دیدگاه‌های تازه امام خمینی و مقام معظم رهبری درباره حج می‌پردازد. نویسنده افزون بر این، موضوع خلاقیت و نوآوری را در سازمان‌ها و مدیریت حجاج بر می‌رسد.

۳۳۴. صحیفه حج، مرکز تحقیقات حج، جلد اول، ۱۳۸۲،

۳۶۰ ص، وزیری.

مجموعه سخنان و پیام‌های امام خمینی درباره مراسم حج است. اولین پیام ایشان بهمن ۱۳۴۹ به زائران بیت‌الله الحرام به مناسبت برگزاری آیین حج صادر شد که به مسلمانان جهان درباره فلسطین هشدار می‌داد و جنایت‌های رژیم شاه را آشکار می‌کرد. آخرین پیام امام به ملت ایران ۲۹ تیر ۱۳۶۷ به مناسبت سال‌گرد کشتار خونین مکه و قبول قطع‌نامه ۵۹۸ صادر شد. کتاب نمایه‌ای موضوعی نیز دارد.

۳۳۵. صحیفه حج: مجموعه سخنان و پیام‌های مقام معظم رهبری، مرکز تحقیقات حج، ۱۳۸۲، ۳۶۰ص، وزیری.

سخنان و پیام‌های مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای را درباره آیین حج و بخش‌های مختلف آن در بردارد. نخستین پیام ایشان به گزارش این مجموعه، تیرماه ۱۳۶۸ برای حجاج بیت‌الله الحرام و آخرین پیام ایشان هجدهم بهمن ۱۳۸۱ برای زائران خانه خدا صادر شده و نمایه‌ای موضوعی نیز در پایان کتاب آمده است.

۳۳۶. کنگره عبادی سیاسی حج، مرکز تحقیقات حج، ۱۴۰۵ق. ۲ جلد، وزیری.

تحولات اخیر حج، دست‌آورد عظیم انقلاب اسلامی است که با رهبری امام راحل آغاز شد. امام راحل، در سالیانی دراز با سخنرانی‌ها و پیام‌های بسیار مهم، رهنمودهای ارزشمند خود را در زمینه‌های مختلف بیان کردند که این مجموعه آن‌ها را گردآوری کرده است.

پیامهای امام به حجاج ایرانی، دیدار با روحانیان کاروان‌ها، سخنرانی‌های امام در عید قربان و...، از بخش‌های این اثرند.

۳۳۷. مبانی دینی و سیاسی برائت از مشرکان، سیدجواد ورعی، ۱۳۷۹، ۱۶۶ص، پالتویی.

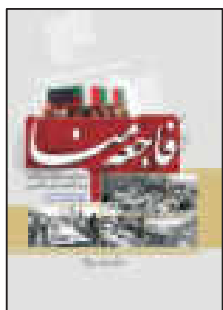
به بررسی برخی از ویژگی‌های سیاسی حج می‌پردازد. برائت از مشرکان از اجزای تفکیک‌ناپذیر آیین عبادی - سیاسی حج ابراهیمی است که این کتاب در تبیین مبانی دینی و سیاسی آن اصل انکارناپذیر می‌کوشد. بخشی از این نوشتار پیشتر به صورت مقاله‌ای با عنوان «مبانی دینی برائت از مشرکان» در فصل‌نامه میقات حج منتشر

شده است. این نوشته نگرشی جامع همراه با بازنگری در پاره‌ای از محورهای آن مقاله به شمار می‌رود که در دو بخش «مبانی دینی» و «مبانی سیاسی» براءت از مشرکان می‌پردازد و در پایان به شماری از اشکالات و شبهات در این باره پاسخ می‌گوید.

این کتاب در سال ۱۳۹۱ به زبان عربی و در سال ۱۳۹۶ به زبان انگلیسی ترجمه و منتشر شد. ترجمه عربی با عنوان «الاسس الدینیة و السیاسیة للبراءة من المشرکین» منتشر شده است.

۳۳۸. الاسس الدینیة و السیاسیة للبراءة من المشرکین،
تعریب السید عبدالرزاق الجابری (سیادت)، ۱۳۹۱، ۶۴ص.
ترجمه عربی کتاب «مبانی دینی و سیاسی براءت از مشرکان» است

۳۳۹. فاجعه منا به روایت مطبوعات و رسانه‌های خارجی، تهیه
شده در پژوهشکده حج و زیارت، ۱۳۹۵، ۶۰۰ص، رقیعی.

در این کتاب سعی شده است افزون بر تبیین چگونگی پدید آمدن فاجعه منا، از لابه لای انبوه مطالب منتشر شده در مطبوعات و رسانه‌های خبری خارجی، علل وقوع آن نیز بیان و جغرافیای منا، محدوده وقوع حادثه و محیط پیرامونی آن معرفی شود و با دسته بندی و بیان اظهارات مقامات سعودی و شاهدان عینی در چند محور، نتیجه‌گیری لازم به عمل آید.

مطالب این کتاب در دو قسمت و یک بخش اسناد دسته‌بندی شده است. در قسمت اول «چرایی و چگونگی رخداد فاجعه منا» بررسی شده و در قسمت دوم «اقدامات و عملکرد سعودی‌ها پس از فاجعه منا» کورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. در بخش اسناد، که بخش زیادی از کتاب را به خود اختصاص داده، متن ۱۸۳ سند درباره فاجعه منا آمده است.